

"החודש הזה לכם ראש חדשים"

הלקח הנשגב מחידוש הירח שגם אם חשכו אורות הקדושה אפשר לחדשם בתשובה

לפי זה כתב בשו"ת הרדב"ז (חלק ג סימן תקעז) לבאר הטעם שהחמירה התורה על איסור חמץ לבערו ולשרפו: "ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רמז ליצר הרע והוא שאור שבעיסה, ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו ואפילו כל שהוא לא בטיל, והרי זה אמת ונכון".

והטעם לכך הוא כי ענין זה הוא זכר למה שהוציאנו הקב"ה ממצרים בחג הפסח, לא רק משעבוד הגוף לחירות, אלא גם משעבוד הנפש ששקעו ישראל במצרים במ"ט שערי טומאה, והוציאם הקב"ה מכל שערי טומאה והכניסם במ"ט שערי קדושה, לכן בכל חודש ניסן מתעורר ענין זה שאנו יכולים לצאת מכל שערי טומאה על ידי תשובה.

הנה כי כן ירווח לנו להבין הפירוש של הרבי ר' ברוך זי"ע: "ועבדת את העבודה הזאת" של חודש תשרי, "בחודש הזה", בחודש ניסן, כי כמו שצריך לעשות תשובה בחודש תשרי ביום הכיפורים, שעל כך נכנס אהרן הכהן בקדשי הקדשים לכפר על ישראל, כך בחודש ניסן מוטלת עלינו החובה לבער לא רק החמץ הגשמי, אלא גם החמץ הרוחני שהוא היצר הרע שמחמיץ את לב האדם בעוונות ה' ישמרנו. וזהו רמז הכתוב: "החודש הזה לכם ראש חדשים", בחודש זה צריך כל אחד מישראל להתחדש ולהיות נקי מכל סיג ופגם.

וזהו רמז הכתוב: "החודש הזה לכם ראש חדשים", כי באמת בכל חודש צריך אדם להתחדש על ידי תשובה להתנקות מכל סיג ופגם, ומטעם זה נקרא "חודש" מלשון התחדשות, אולם בחודש ניסן שבו הוציאנו הקב"ה ממ"ט שערי טומאה במצרים למ"ט שערי קדושה הוא ראש לכל החדשים, ולכן צריך למנות את מספר החדשים לפי חודש הראשון ניסן, כדי להמשיך כח התשובה שהשפיע הקב"ה בניסן

עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זיכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר".

אולם בפסוק זה רמז הקב"ה גם על מצות קידוש החודש, לקדש את החודש כל ראש חודש כאשר הירח מתחדש ונראה ברקיע. וזהו ששינו במשנה (ר"ה כד.) כי אחרי שחקרו בית-דין את העדים שראו את הירח בתחילת החודש: "ראש בית דין אומר מקודש, וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש". אלא שעתה מוטלת עלינו החובה להבין ולהשכיל, מהו הקשר בין שתי מצוות הללו ליציאת מצרים.

"ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה"

פתח דברינו יאיר בפירוש נשגב שאמר הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיב"ז זי"ע על הפסוק שנאמר בעבודת הקרבן פסח (שמות יג-ה): "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה". ופירש בדברי קדשו, כי העבודה של חודש תשרי נקראת "זאת", כמו שכתוב בכניסתו של אהרן הכהן לקדשי הקדשים ביום הכפורים (ויקרא טז-ג): "בזאת יבא אהרן אל הקודש". ואילו העבודה של חודש ניסן נקראת "זה", כמו שכתוב: "החודש הזה לכם ראש חדשים". הנה כי כן זהו פירוש הפסוק: "ועבדת את העבודה הזאת", העבודה שאתה עובד בחודש תשרי הנקרא "זאת", תעבוד "בחודש הזה", בחודש ניסן שנקרא "זה" עכדה"ק.

ונראה לבאר דבריו הקדושים, על פי המבואר בספרים הקדושים ומקור הדבר בזוהר הקדוש ברעיא מהימנא (פרשת בא מ:), כי מה שצוה הקב"ה לבער את החמץ מקרבנו בחג הפסח (שמות יג-ז): "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך", הוא רמז גם על היצר הרע המחמיץ את לבנו לדבר עבירה, ובחג הפסח היא עת רצון לבערו לגמרי מקרבנו שלא ישאר בלבנו אפילו משהו מחמץ הזה.

שבת קודש הבאה עלינו לטובה שחל בה ראש חודש ניסן נקראת "שבת החודש", על שם שתיקנו חכמינו ז"ל לקרות בה פרשת החודש בפרשת בא (שמות יב-א): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". שמפורש בה המעלה המיוחדת של חודש ניסן שהוא "ראש חדשים".

הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן במצוה חשובה זו, שהיא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל ביציאתם ממצרים, כמו שפתח רש"י את פירושו על התורה במאמר המדרש (בראשית א-א): "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל".

וכן פירש הרמב"ן בפרשת בא (שם): "החודש הזה לכם ראש חדשים, זו מצוה ראשונה שצוה הקב"ה את ישראל על ידי משה, ולכן אמר בארץ מצרים, כי שאר מצוות שבתורה היו בהר סיני". וצריך ביאור להבין משמעות המצוה, כדי שנשכיל לא רק לקיימה בפועל, אלא גם להבין מהו הלקח הנשגב שאנו צריכים ללמוד ממצוה זו.

נקדים מה שפירש רש"י שני פירושים על מצוה זו: "החודש הזה, הראהו לבנה בחידושה ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חודש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי". נמצינו למדים מדברי רש"י כי בפסוק זה נתן לנו הקב"ה שתי מצוות, מצוה אחת כפשוטו של מקרא, שנמנה תמיד את ניסן לחודש הראשון מכל י"ב חדשי השנה.

והטעם לכך הוא כמו שביאר הרמב"ן, כדי שנזכור תמיד את הנס שעשה עמנו הקב"ה ביציאת מצרים בחודש ניסן: "טעם החודש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים, שני ושלישי,

**הרבי ר' ברוך ממעז'בוז': "ועבדת את העבודה הזאת",
של חודש תשרי, "בחודש הזה", בחודש ניסן**

**בחודש ניסן צריך להוציא החמץ הגשמי והרוחני
שהוא היצר הרע על ידי תשובה כמו בחודש תשרי**

**הירח קטרגה למעט אורה לטובת ישראל, ללמדם
שגם אחרי שנתחשכו אורות הקדושה אפשר לחדשם בתשובה**

**דוד המלך נמשל ללבנה שגם הוא כמוה,
לא היה ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה לישראל**

אמרה ירח לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה [הקב"ה] לך ומעטי את עצמך. אמרה לפניו, רבונו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי.

אמר לה [הקב"ה] לך ומשול ביום ובלילה... לימנו בך ישראל ימים ושנים... ליקרו צדיקי בשמך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמייעטתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש, מה נשתנה שיעיר של ראש חודש שנאמר בו [במדבר כח-טו] ושעיר עזים אחד לחטאת [לה], אמר הקב"ה, שיעיר זה יהא כפרה על שמייעטתי את הירח."

מאמר זה של ריש לקיש מובא גם בגמרא (שבועות ט). "מה נשתנה שיעיר של ראש חודש שנאמר בו לה, אמר הקב"ה שיעיר זה יהא כפרה על שמייעטתי, אמר הקב"ה שיעיר זה יהא כפרה על שמייעטתי את הירח". וכתב על כך הגאון הגדול רבי ישעיה פיק זצ"ל ב"מסורת הש"ס" בגליון הגמרא: "זהו סוד מסודות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ח"ו, כי כל כבודה בת מלך פנימה."

וכוונתו כמו שכבר התפלא על כך ה"ישמח משה" (פרשת בראשית ד"ה ויעש אלקים) בלשון קדשו: "המאמר הזה משולל הבנה, למי חטא ח"ו, ולמי יקריבו, ומי יכפר, ולמי יכנס הפרקליט, ולמי ירצה. ועוד, הוא היוצר והוא הבורא, ה' נתן וה' לקח ואין בזה עול, ומי יאמר לו מה תעשה".

אולם אנו רואים כי חכמינו ז"ל הכניסו מאמר זה בגמרא ולא בזוהר הקדוש, משמע שניתן להבין מאמר זה גם בדרך הנגלה, ואכן המפרשים הרבו לבאר מאמר זה על פי דרכם, ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע נדרשים לכל חפץ. אך ראשית כל נביא בקיצור מה שיש לתמוה במאמר זה:

ופירש רש"י: "דוד מלך ישראל נמשל ללבנה, שנאמר בו (תהלים פט-לו) כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם". ומצינו רמז נפלא על כך ב"שערי אפרים" לגאון הגדול רבי אפרים זלמן מרגליות (שער י סעיף לו) מה ששמע ממורו ורבו הקדוש רבי יצחק אייזיק הכהן מקוריץ ז"ע בעל "ברית כהונת עולם", כי דוד מלך ישראל ח"ו וקיים בגימטריא רא"ש חודש. וכתבו התוספות (שם) הטעם שצוה לו ללכת לעין טב לקדש שם את החודש:

"זיל לעין טב וקדשיה, שם היו קבועים לקדש את החדש, כדאינתא בפסיקתא בפסוק תקעו בחדש שופר, למה בית דין מקדשין החדש בעין טב, לפי שהוא בית הועד, אמר הקב"ה בית מועד של כל העולם, שנאמר (ישעיה ב-ג) כי מציון תצא תורה, ואמרינן בירושלמי, כשם שתוקעים ביבנה כך תוקעים בעין טב, משמע שהיה שם בית דין קבוע דומיא דיבנה".

וצריך להבין כי הן אמת שדוד מלך ישראל נמשל ללבנה, אולם מה ראה רבינו הקדוש על ככה לבקש מרבי חייה להודיע לו שקידש את החודש על ידי הסימן: "דוד מלך ישראל חי וקים", ולא ביקש שיאמר לו בפירוש שקידש את החודש. זאת ועוד, מהו הענין שקבעו חכמים מושב בית-דין לחדש את החודש דוקא במקום שנקרא "עין טב" – "עין טובה".

**"הביאו כפרה עלי
שמייעטתי את הירח"**

רחש לבי דבר טוב לבאר כל זה, על פי מה שגילו לנו חכמינו ז"ל שיח סוד טמיר ונעלם, שהיה בין הקב"ה לירח בענין מיעוט הירח, כמו ששינו בגמרא (חולין ס):

"רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א-טו) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים [משמע ששניהם נבראו שווים], וכתוב את המאור הגדול ואת המאור הקטן [משמע שאין שניהם שווים],

לכל החדשים, ועל זה אומר הכתוב: "החודש הזה" - ההתחדשות בחודש ניסן, הוא "לכם ראש חדשים" - ראשית לכל ההתחדשות של תשובה בכל חדשי השנה.

ויש להוסיף פרפרת נאה לבאר רמז המשנה (אבות ג-ז): "החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילוה". נקדים מה שכתב ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן קו) רמז משנה זו: "החנות פתוחה", על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת בלק קצו:), כי בחודש ניסן ובחודש תשרי נשמות הצדיקים יוצאות מגן עדן, כדי להסתכל על המצוות ומעשים טובים שעושים ישראל בעולם הזה, ולהתפלל עליהם שיצאו זכאים בדיון. וזהו רמז המשנה: "החנות פתוחה" - חנו"ת נוטריקון "ח'ודש ניסן ו'חודש ת'שרי", שבהם פרגוד הנשמות פתוח בגן עדן.

לפי האמור יש לפרש רמז זה על פי המבואר במדרש (דבר ב-יב): "שערי תפלה פעמים פתוחים פעמים נעולים, אבל שערי תשובה לעולם פתוחים". הנה כי כן זהו רמז המשנה: "החנות פתוחה" - חנו"ת נוטריקון ח'ודש ניסן ו'חודש ת'שרי, אשר בהם שערי תשובה פתוחים לקבל תשובת ישראל. ועל כך אמרו: "והחנוני מקיף", כלומר כאשר אדם מקבל עליו בתשובה להיטיב דרכיו, מלוה לו הקב"ה זכויות על שם העתיד כאילו כבר היטיב דרכיו, [על דרך שמכנה הפייטן (מוסף לפרשת חודש בברכת מחיה המתים) את חודש ניסן: "החודש אשר ישועות בו מקיפות". ופירש ב"ילקוט אוהב ישראל" (פרשת החודש) שהקב"ה מלוה בו זכויות על שם העתיד]. ו"הפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילוה". אבל בסופו של דבר צריך לשלם על הכל בתיקון דרכיו.

**הטעם שבחרו לקדש את הלבנה
במקום שנקרא "עין טב"**

בדרך זו נמשיך לבאר איך גם המצוה השניה הכלולה בפסוק זה: "החודש הזה לכם" - לקדש את החודש בעת שהלבנה נראית ברקיע, יש לה קשר נפלא לעבודת התשובה בחודש ניסן, בהקדם לבאר מאמר פלא בענין קידוש החודש בגמרא (ר"ה כה:): "אמר ליה רבי לרבי חייה, זיל לעין טב וקדשיה לירח, ושלח לי סימנא, דוד מלך ישראל חי וקים". פירוש, רבינו הקדוש אמר לרבי חייה, לך למקום הנקרא "עין טב" שפירושו עין טובה, וקדש שם את הירח, ושלח לי על ידי שליח סימן שקידשת את החודש באמירה: "דוד מלך ישראל חי וקים".

הרי כדברי ה"זרע קודש" התכוונה הלבנה לטובת ישראל: "כדי שיהיה לאדם תירוץ על חטאו, שמחמת שנשמתו עוברת במעבר הלבנה שכבר חטאה, מזה קיבל כח לחטוא". אך דוקא משום כך ביקשה מהקב"ה למעט אורה, כדי שיוכלו ישראל ללמוד ממנה דרכי תשובה לתקן חטאם, שאפילו אם נחשכו האורות של הקדושה על ידי העוונות, עדיין אפשר לתקן ולחדש אורם כבראשונה כמו הלבנה בחידושה.

הלבנה רצתה להבטיח שילמדו ממנה דרך תשובה

מעתה יאירו עינינו להבין דברי חכמים וחידותם, כי בתחילת הבריאה כתוב: "ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים", שנבראו שווים, כי גם הלבנה היתה מאירה כשמש בלי שום פגם, כמו שיהיה לעתיד לבא כשיתבטל היצר הרע מן העולם. אולם מאחר שהלבנה ידעה כי אדם הראשון וכל הנבראים עתידים לחטוא, ויצטרכו ללמוד ממנה דרך תשובה: "אמרה ירח לפני הקב"ה, רבנו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד", הלא אם לא אמעיט אורי לא יוכלו ישראל ללמוד ממני דרך תשובה, "אמר לה" הקב"ה, יפה אמרת, "לכי ומעטי את עצמך".

"אמרה לפני, רבנו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי". הביאור בזה כי הלבנה חששה שלא ילמדו ישראל ממנה דרכי התשובה, נמצא כי אין שום תועלת במה שנתמעט אורה, וזהו שאמרה: "רבנו של עולם הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון", ללמד את ישראל דרך תשובה, "אמעט את עצמי", בלי לדעת שתהיה בזה באמת תועלת לישראל.

לכן כדי לפייס את דעתה עשה הקב"ה כמה דברים, כדי שילמדו ישראל מהלבנה דרך של תשובה: "אמר לה [הקב"ה], לכי ומשול ביום ובלילה... לימנו בך ישראל ימים ושנים... ליקרו צדיקי בשמך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן", כל זה כדי שיראו ישראל איך הקב"ה מחשיב את הלבנה, שמיעטה את אורה לטובת ישראל שילמדו ממנה דרך תשובה.

"חזייה דלא קא מיתבא דעתה", כי הלבנה רצתה דבר יותר ברור להזכיר לישראל שילמדו ממנה דרך תשובה, "אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח". אין הפירוש שיביאו ח"ו קרבן כפרה על הקב"ה, שהרי כדת וכדין

ביאור נפלא במה ששלח רבי את רבי חייא לקדש הירח ב"עין טב", וביקש סימן: "דוד מלך ישראל חי וקים"

החכמים קבעו בית דין ב"עין טב" לחדש את החודש, לרמוז על "עין טובה" שהיתה ללבנה לטובת ישראל

"דוד מלך ישראל חי וקים", כי הוא לימד את כל ישראל דרך תשובה, והרי זה כאילו הולידם והשאיר בנים כמותו

שערי אפרים בשם רבו ה"ברית כהונת עולם": דו"ד מל"ך ישרא"ל ח"י וקי"ם בגימטריא רא"ש חוד"ש

עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה. וביארתי בס"ד הכוונה, דמה שהשי"ת ברא את הלבנה באופן זה שתתמעט אורה, עד שתגיע לתכלית המיעוט, באופן שמאפילה כל שטח פניה, ואחר כך מוספת והולכת להתחדש אורה כבראשונה, הוא לרמוז על ישראל שמונים ללבנה, ואם ישראל עושה לעצמו חשבון הנפש, ורואה איך נחשכו כל מעלות ומדות רוחניות שהטביע בו בורא כל עלמין יתברך שמו, על ידי מעשי תעותועים, אם כן יגיע ח"ו לקטנות הדעת, וידמה ח"ו פן אפסה כל תקוה.

על כן הטביע השי"ת כן בטבע הירח, דאף שכבר הגיעה לתכלית החשכות, עם כל זאת מתחדש אחר כך אורה כבראשונה, והיינו דאמרינן, פועל אמת שפעולתו אמת, ולא שייך להיקרא אמת אלא דבר המתקיים, על דרך (שבת קד). קושטא קאי, אם כן איך אמר ללבנה שתתחדש, הלא היה ראוי שתהיה אור הלבנה בבחינת קיימות. אבל הטעם הוא שתהיה, עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה, שישראל יקחו מוסר השכל להתחדש בבחינה זו".

ויש לומר כי מטעם זה עתיד הקב"ה למלאות את פגימת הלבנה, כמו שכתוב (ישעיה ל-ו): "והיה אור הלבנה כאור החמה", כי היות שלעתיד לבוא יתבטל היצר הרע מן העולם, כמבואר בגמרא (סוכה נב): "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים", שוב לא יצטרכו ללמוד דרך תשובה מהלבנה, לכן ימלא הקב"ה את פגימת הלבנה שלא תחשך אורה אלא אור הלבנה יהיה כאור השמש בתכלית השלימות.

והנה כאשר נתבונן נראה כי רעיון נשגב זה של הרה"ק מראפשיץ עולה בקנה אחד כפתור ופרח עם דברי ה"ערוגת הבשם", כי מצד אחד

(א) איך שייך לומר שהקב"ה מיעט את הירח, ואחר כך אמר: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", הלא יסוד האמונה הוא כמו שכתוב (דברים לב-ד): "הצור תמים פעלו, כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא". (ב) אם הקב"ה הסכים עם הלבנה שלא היה ראוי למעט את אורה, מי מעכב בעדו להגדיל שוב את אורה כמו שהיה בתחילה. (ג) איך אמרה הלבנה: "הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי", וכי דבר הגון הוא לקטרג על מעשה ה' שברא את השמש והירח שווים באורם.

הלבנה התכוונה לטובת ישראל ללמדם שאפשר לתקן בתשובה

פתח דברינו יאיר לבאר מאמר נשגב זה, על פי מה שגילה לנו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע ב"זרע קודש" (פסח ד"ה והבאתם את עומר) יסוד גדול, כי הלבנה בקטרוגה התכוונה לשם שמים לטובת ישראל, והנה הדברים בלשון קדשו:

"לכן עשתה היא בקטרוגה עבירה לשמה, כדי שיהיה לאדם תירוץ על חטאו, שמחמת שנשמתו עוברת במעבר הלבנה שכבר חטאה, מזה קיבל כח לחטוא, ויתברך ידע כוונתה הטובה לעבירה לשמה, ואם לא יאמר לה שתתמעט לא תתקיים כוונתה הטובה... ועם כל זאת כיון שבאמת אין מגיע לה עונש... אמר הביאו עלי כפרה כו' כיון שכוונתה היתה לשמי".

ויש להרחיב הביאור בדברי קדשו על פי מה שמצינו רעיון נשגב בדברי ה"ערוגת הבשם" (פרשת בראשית ד"ה ויעש אלקים), כי תכלית מיעוט אור הלבנה היא כדי ללמד לישראל שאפשר לתקן את כל הפגמים בתשובה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"על דרך שאנו אומרים בברכת הלבנה, פועל אמת שפעולתו אמת, וללבנה אמר שתתחדש

מעשה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין חכמתו הגדולה של רבינו הקדוש ששלח את תלמידו רבי חייא לקדש את החודש באומר: "זיל לעין טב וקדשיה לירח, ושלח לי סימנא, דוד מלך ישראל חי וקים". על פי מה ששנינו בגמרא (שבת נ:): "רבי דאיתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד". פירוש, רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא שהיה מזרע מלכות בית דוד, היה תמיד מהפך לדרוש ולמצוא זכות על מעשיו של דוד המלך.

לכן כדי לעורר זכות על דוד המלך שנמשל לירח כמו שכתוב: "כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם", אמר לרב חייא: "זיל לעין טב וקדשיה לירח", לך למקום "עין טובה" לקדש שם את החודש, כדי ללמד זכות על הירח שהיתה בה עין טובה ללמד לישראל דרך תשובה, והוסיף לבקש ממנו, "ושלח לי סימנא, דוד מלך ישראל חי וקים", כדי לעורר בכך לימוד זכות גם על דוד המלך שנמשל ללבנה, שהוא חי וקים על שם שלימד את ישראל דרך תשובה.

כיון שבאנו לידי כך, הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה הקשר הנפלא בין שתי המצוות שרמז לנו הקב"ה בפסוק: "החודש הזה לכם ראש חדשים", מצוה אחת למנות את חודש ניסן כראש לכל י"ב חדשי השנה, ומצוה שניה לקדש את החודש כאשר הלבנה נראית ברקיע. ולפי המבואר שתי המצוות תכליתן ללמדנו דרך תשובה, בחודש ניסן צריך לקיים: "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה", לעשות תשובה בניסן כמו בתשרי, ועבודה זו הרי מוטלת עלינו גם בכל ראש חודש, לתקן כל מה שפגמנו ולחדש את אורם כבראשונה.

על כן הבה נקיים בקשת הקב"ה: "החודש הזה לכם ראש חדשים", לחדש ולתקן כל מה שפגמנו על ידי שנתעלה בעסק התורה וקיום המצוות, ובזכות זה יתקיים בנו (יומא פו:): "גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה". ובפרט בחודש ניסן שהוא מסוגל לגאולה כמאמרם (ר"ה יא:): "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל", ונזכה להבטחת הנביא: "והיה אור הלבנה כאור החמה", במהרה בימינו אמן.

הנה כי כן ירווח לנו להבין הטעם שהמשיל הכתוב את דוד המלך לירח, כי כמו שהירח קטרגה שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, רק כדי שימעט הקב"ה את אורה לטובת ישראל, שילמדו ממנה דרך תשובה, כך דוד המלך לא היה ראוי להיכשל בחטא, כי אם לטובת ישראל כדי להורות להם דרך תשובה.

על פי האמור יפתח לנו פתח לבאר הטעם שאמרו על דוד המלך: "דוד מלך ישראל חי וקים", על פי מה ששנינו בגמרא (ב"ב קטז:): "מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה... אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה". וכן הוא במדרש (ב"ר מט-ד): "תני רשב"י, כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת".

והנה שנינו עוד בגמרא (סנהדרין יט:): "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו". נמצא לפי זה כי כאשר לומדים כל ישראל מדוד המלך דרך של תשובה, נעשו על ידי זה כל ישראל בבחינת בניו של דוד שנחשב כאילו ילדם. הנה כי כן זהו פירוש המאמר: "דוד מלך ישראל חי וקים", כי בהיותו מלך ישראל שהוא לב העם, אשר הקים לישראל עולה של תשובה, לכן הוא חי וקים כל זמן שהשאר בניו כמותו, מאחר שלימד אותנו דרך תשובה.

בחרו לקדש הלבנה ב"עין טב" לרמז על "עין טובה" של הלבנה

ועתה בא וראה נפלאות התורה, כי על פי האמור יומתק להבין כוונתם העמוקה של החכמים, שבחרו לקדש את הירח במקום הנקרא "עין טב" שפירושו "עין טובה", כדי שלא נטעה לחשוב שמיעוט הירח היה עונש ללבנה על שקטרגה, ולא היתה לה עין טובה להשתמש עם השמש כשני מלכים בכתר אחד, אלא אדרבה היתה בה עין טובה להורות לישראל דרך תשובה, לכן בחרו לחדש את הירח במקום "עין טב", כדי להזכיר לנו העין טובה של הלבנה ללמדנו דרך תשובה, אשר מטעם זה מוטלת עלינו החובה לעשות תשובה בראש חודש ולהביא לפניו קרבן כפרה על כל חטאותינו.

עשה לטובת ישראל, אלא הכוונה הביאו קרבן כפרה על עוונותיכם בראש חודש, כאשר הלבנה מחדשת את אורה ברקיע, ללמדנו דרך תשובה לתקן את כל מה שפגמנו, ובכך תהיה זו בבחינת כפרה כביכול להקב"ה, על ידי שיתגלה לכל באי עולם שמיעט את הירח לטובת ישראל.

יומתק להבין בזה מה שתיקנו לומר במוסף לראש חודש: "ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם, בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון, ושעיר חטאת לכפר בעדם". הרי לנו דברים ברורים כי ראש חודש הוא יום כפרה לכל ישראל, ותכלית הקרבת שעיר החטאת בראש חודש היא לכפר בעדנו.

דוד המלך שנמשל ללבנה הקים עולה של תשובה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר עומק דברי רבינו הקדוש שאמר לרב חייא תלמידו: "זיל לעין טב וקדשיה לירח, ושלח לי סימנא, דוד מלך ישראל חי וקים". ופירש רש"י, כי דוד המלך נמשל לירח. ויש לומר הביאור בזה על פי מה ששנינו בגמרא (עבודה זרה ד:):

"לא דוד ראוי לאותו מעשה [דבת שבע], דכתיב (תהלים קט-כב) ולבי חלל בקרבי... אלא לומר לך שאם חטא יחיד, אומרים לו כלך אצל יחיד... והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (שמואל ב כג-א) נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, נאום דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה".

ויש לבאר הטעם שבחר הקב"ה דוקא בדוד מלך ישראל שיורה לישראל דרך תשובה, על פי מה שכתב הרמב"ם בענין מלך ישראל (מלכים פ"ג ה"ו): "על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר (דברים יז-יז) ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב כל קהל ישראל". פירוש, המלך הוא לב כל ישראל בהיותו משפיע במעשיו על כל ישראל, כמו שהלב משפיע על כל האיברים. נמצא כי על ידי התשובה שעשה דוד המלך שהוא לב העם, הכניס בכך הרהור תשובה בכל ישראל.

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com